

En gammel skole full av nytt

Nylund skole 100 år

Av Gunnar Roalkvam

Denne artikkelen er skrevet til eit hefte som blei gitt ut i samband med at Nylund skole i 2017 var hundre år.

Forhistorien

Befolkningen i Stavanger vokste raskt i løpet av 1800-tallet. Det skyldtes at silda kom inn til våre kyster og ga arbeid i sildefiske, sildesalting og sildeeksport. Dette stimulerte til skipsbygging og annen virksomhet knyttet til sjøfart. Stavangers skipsflåte vokste og ble bare forbigått av Arendal i antall tonnasje. Fra bare å ha rundt 2500 innbyggere i Stavanger i 1814, vokste byen til å ha over 30 000 innbyggere i 1900. Men i 1880-årene gikk byen inn i en alvorlig krise. Silda var forsvunnet fra våre kyster fra 1870. Skipsrederne i byen var konservative og holdt seg til seilskip, selv etter at det var blitt vanlig med dampskip. Byens næringsliv ble preget av konkurser og nedgang. Gamle formuer gikk i grus, men verst var det for vanlige arbeidsfolk som mistet sine beskjedne inntekter. Heldigvis var en ny næringsvirksomhet i sin spede begynnelse, nemlig hermetisering av brisling og sild.

De fleste av innbyggerne i Stavanger bodde trangt og forholdsvis kummerlig, og mange var fattige. I en lokal skolehistorie står det at «Den primitive almueskoles kår i 1830-40-årene var så elendige at den nærmest måtte betegnes som den rene fattigskole.» Skoletilbudet nådde ikke tilfredsstillende fram til alle. De fleste skolene var dessuten private og forlangte skolepenger. Men i 1889, akkurat da Stavanger var i ferd med å komme ut av krisen i næringslivet, vedtok Stortinget å lovfeste en ordning med allmenne folkeskoler. Disse skolelovene

hadde som mål å skape sosial likhet ved å gi alle barn rett til et godt, felles skoletilbud. Dette ble også sett på som et viktig bidrag til nasjonsbyggingen i Norge.

I 1890-årene gikk fire av fem barn på en av Stavangers fire folkeskoler, nemlig på Petri skole (1857-1935), Sandvigen skole (1859-1926), Solvang skole (1899-1961) eller på Johannes skole (1879-1970). Alle disse holdt til i gamle trebygninger. De to siste skolene ble etablert fordi byveksten skapte nye bydeler som måtte betjenes med nye skoler. Ved flere anledninger fikk vi byutvidelser hvor Stavanger overtok nye arealer fra landkommunen Hetland som lå rundt byen. Særlig var det merkbart i det som skulle bli østre bydel på Hetlandshalvøya.

Byens velstående familier valgte gjerne en av de mange privatskolene som fantes i byen. Særlig var de mange pikeskolene attraktive for de som hadde råd. De første kommunale tilbudene var i begynnelsen nemlig nokså spartanske.

«Vi ved alle, at tilstanden ved denne bys folkeskoleinstitusjon ingenlunde er som den burde. Den nyder ikke almen tillid, dens lærerpersonale har mange og store skavanker, dens lokaler er slettere og simplere end nogen anden skoles, dens aand er folke-opdragelsens skjønne opgaver langt fra værdig. Men en ting er da absolut nødvendig: at man oppgir disse spredte, daarlige lokaler, som leies hist og her i byen, og hvor enkelte

klasser stues ind under lave tag og i mørke, ubekvemme rum. Ti det gaar da virkelig ikke an for en by som Stavanger at gi sin folkeskole lokaler som de, eleverne sidder paa Blaasenborg, i byfogdhuset og tildels paa Petri. Hvor det blaaser tvert igjennem, saa lærerinden maa trække lodder på benene, naar det er koldt, og atpaa kline sig lige oppi ovnen! Hvordan kan barna ha det i slige rum, hvilken interesse og lyst kan man vente at finde hos dem under slige omstændigheder?»

(Stavanger Aftenblad 05.04.1900)

Stavanger var rundt 1900 i ferd med å bli en viktig industriby. Folk fortsatte å flytte inn til byen for å ta arbeid i de mange nye hermetikkfabrikkene eller i flere

støttenæringer innen blikkemballasje, grafisk industri, trevarefabrikker, gummivarefabrikker, tinnfabrikk, verksteder innen jern og metall og mye annet. Den voksende bybefolkningen førte til at det stadig ble behov for nye og bedre utstyrte skoler.

I 1902 ble Storhaug skole reist som den første folkeskole i mur. Skolen fikk 22 klasserom og fra starten 869 elever. De var så mange at det måtte organiseres undervisning både formiddag og ettermiddag. Etter Storhaug skole kom Våland skole i 1911, Nylund skole i 1917 og Kampen skole i 1918. Alle disse fikk tilholdssted i store murbygg som fikk dominerende plasseringer i de nye bydelene som vokste fram.

Nylund skole

«Utvendig prektig, ruvende mektig
åpnet du portene dine for barna.
De skulle fylle ditt indre med liv.
Rommene mange fyltes med sange
der du med åpen favn tok i mot.»

Utdrag fra prolog ved 50-års jubileet.
Forfattet av *P.C. Pedersen*.

I de vanskelige årene under den første verdenskrig var det ekstra kjærkomment med store byggearbeider på Nylund og Kampen skoler. Mens Kampen skole ble forholdsvis lav og langstrakt, ble Nylund skole omtalt i Stavanger Aftenblad som «høyreist og staselig». Bygningen kostet rundt 500 000 kroner, og byggekostnadene var dobbelt så høye som det som hadde gått med til å bygge Våland skole seks år tidligere.

Mens Kampen skole ble plassert på en slette, fikk Nylund en godt synlig og dominerende plass på et høydedrag i bydelen. Skolen ble ved åpningen i 1917 omtalt som en prydding for byen og med vakker arkitektur. Det var arkitekt Georg Greve hos Stavanger Cementvarefabrik som hadde utarbeidet tegningene, og det var «Sementen» som fikk oppdraget med å bygge skolen. Arbeidet hadde pågått i rundt 1 1/2 år. Det sies at det gikk med over en million murstein. Fundamentet var i solide grannittblokker som var tatt ut i steinbruddet ved Eiane i Forsand. I trappeoppgangene og utvendig var det ornament av porfyr som var utført av stukkator Jensen.

I 1917 sto Nylund skole ferdig på det stedet som ble kalt Antonmarkå i bystrøket Nylund. Dette området hadde vært en parsell under Hetland prestegjeld som bare besto av myr og utmark, og som i 1860 ble kjøpt av kjøpmann og skipsreder Berge Bergesen. Bergesen ryddet og dyrket opp parsellen, plantet en god del trær og kalte stedet for Nylund.

Over de mange nye hustak i området ruvet nå den store, grå murbygningen. Kjelleretasjen lå høyt over jorden, deretter kom fire fulle etasjer og til slutt to loftetasjer under det høye skråtaket. Skolebygget viste godt igjen i omgivelsene og det var synlig på lang avstand. Om skolen kunne være tung og skremmende å se på, var den et fantastisk utkikkspunkt til verden omkring, særlig mot fjord og fjell i Ryfylke.

Skolens adresse ble Nylundsgata 1. Den er omgitt av tre andre gater, hvorav to er oppkalt etter dyktige lærere. Det er Bolette Wieses gate oppkalt etter Bolette Wiese som i 1856 startet en pikeskole i Stavanger. Asbjørn Klosters gate er oppkalt etter avholdspioneren Asbjørn Kloster. Han var en fremragende språklærer og en dyktig oppdrager og pedagog både ved sin egen skole og på Kvekerskolen. Den siste gaten er oppkalt etter skipsreder Michael Berentsen som i sin tid eide eiendommen Østre Storhaug.

27. august 1917 strømmet de første elevene inn på den store, nye skolen. I Europa var det krig og i Russland ble det planlagt en ny revolusjon. I Stavanger var

det dyrtid og varemangel, og kommunen måtte sikre befolkningen mot spekulasjon og svartebørs. Derfor ble forsyninger med mat og brensel fordelt gjennom kommunens provianteringsråd. Dessuten ble en rekke kommunale forretningstiltak satt i gang. Stavanger kommune fikk også bygd en rekke nødbrakker for vanskeligstilte på Sletten og Bakkeland. Også andre kommunale byggeprosjekter, blant andre Nylund skole, sikret kjærkommen sysselsetting.

Kanskje var det ikke så mange av ungene som denne høsten tenkte på den alvorlige verdenssituasjonen eller den kommunale økonomien. Men vi må regne med at de var ganske imponerte over sin nye skole. Den første skolestyreren var Abraham Tønnessen, og han hadde med seg 24 lærere. De skulle få nok å gjøre!

MELLOMKRIGSTIDEN

Ved starten høsten 1917 var det 954 elever fordelt på 30 klasser. Allerede året etter var det 51 klasser med 1606 elever, og i 1920 hadde det økt til 54 klasser med hele 1681 elever. Disse tallene illustrerer den store befolkningsveksten som fant sted i den ekspansive bydelen i disse årene. Det var rikelig med arbeidsplasser i de nordlige strøk mellom Strømsteinen og Lervig. Det var en fordel å bo i nærheten av fabrikkene, for arbeidsdagen var lang. Byveksten, med stadig nye bolighus, strakte seg lenger og lenger sørøst i Hetlandsmarken. I de nye gatene som ble anlagt krelte det av stadig flere unger. Det ble derfor nødvendig med undervisning både formiddag og ettermiddag. Da det i 1924 ble lovfestet at alle barn hadde rett til formiddagsundervisning, måtte elevtallet økes i klassene. I skoleåret 1932/33 var det i overkant av 36 elever i klassene.

Ny økonomisk krise, arbeidsløshet og sesongarbeid i den lavtlønnede hermetikkindustrien førte til at mange familier slet økonomisk. For å sikre at alle barn

fikk tilstrekkelig næringsrik kost, ble det fra 1937 organisert et middagstilbud ved skolen, rettet mot elever som hadde behov for det.

Helt fram til midten av 1950-årene var det obligatorisk bading ved Nylund skole. Den fant sted innerst i kjelleren. Jentene til venstre garderobe, guttene til høyre. Vaktmesteren var bademester med ansvar for å skrubbe guttene. Jentene hadde egen badekone. Det fantes få bademuligheter i hjemmene i østre bydel før etter andre verdenskrig. I enkelte hus kunne det bo flere mennesker i ett rom, og tre familier delte gjerne samme kjøkken. Selv om det bare ble bad på skolen en gang i måneden, var nok både elevene og foreldrene glade over at barna fikk en skikkelig storrengjøring. Halvor Sivertsen forteller: «Vaktmester Andreas Jacobsen var bademester for oss gutter. Han sørget alltid for at vi holdt oss under den varme dusjen og såpet oss godt inn. Men da vaktmesteren som avslutning på badetimen satte på en iskald «styr», der trykket var så hardt at det følte som hagl, var det mange som søkte mot døren.»

Trangbodddhet, dårlige sanitære forhold i mange hjem førte også til problemer med lus. På skolen var det så mange elever at alle kom i nærkontakt med hverandre. Da måtte helsesøster, også kalt «lusakånå», holde oppsikt. Dette skjedde en gang i måneden. Halvor Sivertsen forteller: «Hun tok klasse for klasse for seg, og i tur og orden måtte elevene fram for å undersøkes. Med en blyant rotet hun gjennom håret. Hun gjorde sine notater, og i tilfelle helsesøster fant lus på en elev, ble denne diskret gitt beskjed om å møte i øverste etasje. Der ble det gjennomført hårvask med tjæresåpe i et dertil beregnet kar.»

Innegymnastikken uten dusjanlegg var heller ikke etter dagens standard. William Ostermann forteller: «Fra år tilbake kan jeg huske skoskapene i gymnastikkgarderobene. I hyller bak hønsenetting lå over 30 par

lærsandaler og illeluktende gummisko til utlån. Skoene ble ikke fjernet før langt uti 1950-årene.»

Den store elevflokket gjorde det nødvendig å vektlegge disiplin og orden i undervisningen. Både pedagogikken og fagenes innhold var preget av sin tid når det gjaldt holdninger og verdier. Kunnskapsformidlingen baserte seg på datidens vitenskapelig utvikling, slik det alltid har vært.

I tillegg til den ordinære undervisningen ble det også arrangert utflukter. I flere år fikk elevene også være med på skogplanting. Tidligere elev, og senere lærer, Arna Meling Haugland, kunne fortelle at hun som elev var med og plantet skogen ved Ullandhaug tidlig i 1930-årene. Siden plantet skolens 6. og 7. klasser små busker rundt om i distriktet. Da fikk de minste elevene fri, noe de var svært tilfreds med. På en av de siste plantingene før okkupasjonen, marsjerte de eldste elevene og hele lærerstaben, med Nylund skolekorps i spissen, den lange veien helt ut til Stokkavatnet. Elevene jobbet i grupper. Guttene spadde groper, og jentene plantet trærne. Det kunne nok hende mot slutten at en hel bunt ble trykket ned i samme hullet, eller at noen ble plantet opp-ned. Likevel står skogen i dag høy og fin og pryder Golfbanen. Ved en annen anledning fikk skolen leie en stor båt og reiste til Austre Amøy. Det ble plantet i skråningene ned mot sjøen, like ved de historiske helleristninger. Elevene avsluttet utflukten med en feiende vask'an.

I 1925 ble det satt i gang med en innsamling av midler til skolefane og musikkinstrumenter til et skolekorps. Dette gikk strålende, og allerede 17. mai kunne fanen avdukes. 17. mai året etter kunne Nylundelevene marsjere under egen fane med egen nyskrevet fanesang og eget guttekorps. Lærer Mikkjel Borrevik dirigerte korpset i en årrekke. Han satte også i gang med et pikekor. Dette ble videreført av den entusiastiske musikk-

læreren Sigrid Hoffmann. Hun ble særdeles viktig for sang- og musikkmiljøet ved skolen.

Skolebestyrer Abraham Tønnessen gikk av for aldersgrense i 1937 etter 20 års virke ved skolen. Da overtok Andreas T. Meling som skolebestyrer. Han styrte skolen fram til sin død i 1949. Da ble P. C. Pedersen ansatt som skolestyrer, eller «øvelerar», som vi elever sa.

NYLUND SKOLES FANESANG

Nylund skole. Når sol i gry
sig hevet bak fjellenes rand,
bølget det mot dig på sølvhvit sky
funklende strålers brand.
Du fikk der din dåp, og da vigdes du inn
til signende virke i barnesinn
- helget i lys fra Gud.

Nylund skole – i glans av sol
som rinner bak snedekte fjell -
stå for oss alle som livs symbol,
høyreist i bakkehell.
Som våknende vår i vår gamle by,
hvor frigjorte krefter i vekst på ny
løftes mot lyset opp.

Nylund skole. Ditt mål er gitt:
«Et arbeid med lyset i pakt».
Barn som kan ferdes i solen fritt,
være din fanevakt.
Så løft dig vårt merke i sol og sang.
Vi fylkes så glade om fanesang,-
før oss mot lyset frem.

Tekst: *Inga Hermansen*, melodi: *Sigrid Hoffmann* (1925)

Den første fanen fra 1925 var malt av malerfirmaet Holgersen & Anda. Til 50 års jubileet i 1967 fikk skolen ny fane med samme motiv. Den er brodert og levert av broderiforretningen Lund og Gudmundsen som holdt til i Prostebakken.

SKOLEMINNER FRA DE FØRSTE ÅRENE

«Vi ble strengt oppdratt til å sitte rett på pulten med armene bak ryggen, når vi skulle høre etter hva læreren fortalte.»

Halvor Sivertsen

Skal vi få et godt inntrykk av forholdene for elever og lærere og livet på Nylund skole fram til okkupasjonen i 1940, er det best å slippe til de som har minner fra denne tiden. Først får vi høre en skolestyrer, deretter en lærer og så en elev.

PEDER SCHARLES PEDERSEN

Overlærer Peder Charles Pedersen forteller om tiden som lærer før krigen i et intervju i Rogalands Avis i 1960:

«Jeg tok lærerprøven i 1923 og fikk først et vikariat på Storhaug skole. Siden gikk jeg som vikar i en årrekke, og jeg ambulerte ved nesten alle byens skoler. Ingen lærere ble fast ansatt på den tiden. Det var under den såkalte statsråd Magelsens kulturpause. I 1931 ble det en liten lysning å spore. Jeg ble ansatt på oppsigelse, og jeg besluttet å gifte meg. Men skuffelsen ble stor da jeg ved skoleårets slutt mottok oppsigelsesbrev. Det ble for øvrig en vane til slutt. Jeg ble ansatt på nytt hvert skoleår og fikk oppsigelse ved skoleårets slutt, fem år på rad. Etter hvert ble jeg overført til åttende klasse, det som senere ble Framhaldsskolen. Der var

jeg fram til jeg ble ansatt som vikar for skolebestyrer Meling ved Nylund skole. Etter at han døde i 1949, ble jeg fast ansatt som skolestyrer der.»

ASTRID GJESDAL THIME

Lærer Astrid Gjesdal Thime underviste på Nylund skole i hele 43 år, fra 1920 og fram til 1963. I denne perioden endret både samfunnet og skolen karakter. I de tidlige år var det svært mange elever i klassene, og det var nødvendig med streng disiplin og mye pugging. Utenfor skoleveggene var det mange som var forholdsvis fattige, det var mye arbeidsløshet og trangbodddhet. «Frøken» Thime minnet denne tiden da hun var blitt 90 år:

«En gang husker jeg at en lærerkollega utbrøt: Nå må vi snart plassere elevene i hengekøyer for få plass til alle! ... Det var kjekt å være lærer, og jeg har bare gode minner fra årene på Nylund. ... (Men) ikke alle elevene hadde det like godt hjemme. Eventuelle problemer ble imidlertid sjelden tatt med på skolen, der var alle greie å ha med å gjøre. ... Vel kunne både gutter og jenter være garpne og irritere hverandre, men det stanset vanligvis med litt slåssing.»

Halvor Sivertsen hadde Astrid Thime i skjønnskrivning. «Når frøken Thime syntes vi fortjente det, tok hun klassen med ut på terrassen og leste fra boken Gullivers reiser.» Astrid Thime inviterte ofte sine jenteklasser hjem til seg, gjerne en fin vårdag, for da kunne elevene nyte den flotte hagen hennes.

HALVOR SIVERTSEN (HASIV)

Halvor Sivertsen, eller Hasiv som han ble kalt, var kjent blant flere generasjoner i Storhaug bydel. Han ledet Frisinn Sportsklubb i over 40 år. Det gamle arbeideridrettslaget utmerket seg med et utstrakt tilbud med idrettsaktiviteter i bydelen. Dessuten ble Frisinn en

nasjonal pioner innen svømmeopplæring. Enten det var i Badedammen, på Midjord, i svømmebassenget på St. Svithun skole og i gymnastikksalen på Nylund skole, overalt var Hasiv i aksjon, år etter år.

Som pensjonist fikk han også tid til å skrive flere lokalhistoriske bøker. I en av disse gir Hasiv blant annet et levende bilde av skolegangen på Nylund. Halvor var skoleflink, og minnene hans er gode, noe som også reflekteres i den framstillingen han gir fra sin egen skolegang. Selv om Hasiv sluttet på skolen i 1931, vil nok også mange elever som gikk på Nylund fram til 1960-årene kjenne seg igjen i mange av hans skildringer.

HASIV: SKOLEGANG MELLOM TO VERDENSKRIGER

«Mine minner fra folkeskolen, fra første til sjuende klasse på Nylund skole, er bare gode. Jeg husker lærerinner og lærere som snille, om enn litt strenge av og til. Flinker til å lære fra seg, virkelige pedagoger, som nok ikke alltid hadde det så lett med å få inn litt lærdom i hodene våre. Elevene var uensartet med svært forskjellig evne for læring.

Da vi kom opp i de høyere klassetrinn, fikk vi en del elever som hadde «sittet igjen» og måtte gå samme klassetrinn to år. Mange av disse nyttet seg av retten til å slutte skolen da de fylte 15 år, uten å ha avlagt avgangseksamen.

Jeg husker ikke at mine lærere brukte harde virkemidler for å få elevene til å følge med i timene. Vi ble strengt oppdratt til å sitte rett på pulen med armene bak ryggen, når vi skulle høre etter hva læreren fortalte. Det hendte nok at elevene hadde tankene langt vekk fra klasseværelset og sovnet i timen. Lærer Gabriel Olsen hadde et godt virkemiddel for å få elevene til å våkne. Han kastet nøkkelknippet på pultløkket til vedkommende, og da skal jeg si at eleven våknet.

Pekestokken ble brukt til sitt rette formål, til å peke på tavla eller kartene. «Skammekroken» ble brukt av enkelte lærere, men stort sett var lærerne svært overbærende og tålmodige. De klarte faktisk å få elevene til å bestå eksamen og til å bli flyttet opp til neste klassetrinn.

LÆRERNE

Min første klasseforstander, frøken Torborg Rosenvold, var snill mot oss førsteklasinger, og hun bidro nok til at vi likte å gå på skolen. Klasseforstander i andre klasse var Berta Gilje. Hun var stor og ferm og snill og husket oss elever igjen da vi traff henne som voksne. Med så snille lærerinner som henne og frøken Rosenvold, likte de fleste av oss å gå på skolen.

I tredje klasse fikk vi vår første mannlige lærer, Randulf Mæland. Lærer Mæland var frodig, frisk og humorfylt, og han hadde respekt med seg. Han var grei, og vi elever hadde ingenting å utsette på han. Den lærer jeg hadde lengst som klasseforstander, var lærer Johannes Kloster, som vi hadde fra fjerde til sjuende klasse. Lærer Kloster var en stram kar, rank i ryggen og en flink pedagog. Han var mye med i frivillig ungdomsarbeid, blant annet som speiderleder og medlem i Livredningsselskapet. Han lærte meg og mange andre å svømme. Han tok oss med til St. Svithun svømmehall om vinteren og til Badedammen om sommeren. Han var også vår gymnastikklærer, og han sørget alltid for å aktivisere oss med hopp på bukken, hesten og kassen med mye lekbetont gymnastikk. Entring i bommen, klatring i tauene og bruk av slingrestigen var faste innslag. Den mest populære øvelsen var «Hare og hund», da tok vi i bruk alt utstyr i gymnastikksalen. Kloster tok oss også med på klassetur til Ålgård ullvarefabrikk og Åslandsnuten på Figgjo. Vi fikk også være med på båttur for å se på sildefisket.

Til utstyret i gymnastikktimene hørte sandaler av forskjellig størrelse. De var plassert i rom med netting foran og skulle brukes når vi hadde gymnastikk inne. Jeg husker at det alltid var kamp mellom oss elever for å få tak i sandaler som hadde det rette nummer. Når det var fint vær, var det obligatorisk å avvikle gymnastikken i skolegården, med brennball.

Skussmålsboka var en liten bok med stivt bind. Den fulgte oss fra første til sjuende klasse. Vi fikk skussmålskarakterer hver måned. Da skrev klasseforstanderen sitt inntrykk av elevene, både hva som angikk oppførsel og flid og hvordan det gikk med lærdommen. Fagene i første klasse var religion, norsk muntlig og skriftlig, regning og skriving. I første klasse fikk vi hovedkarakteren etter avsluttende eksamen. I andre klasse var fagene de samme, men vi fikk hovedkarakter to ganger i løpet av skoleåret. Fra tredje klasse fikk vi to nye fag; historie og geografi og tre ganger hovedkarakter. Fra fjerde klasse ble rekken av fag utvidet med tegning, naturkunnskap og håndarbeid. For oss gutter betydde det tresløyd. Til eksamen fikk vi også karakter i gymnastikk.

Å skrive skussmålskarakterer for 30-32 elever var sikkert tidkrevende, og det måtte ikke være lett å finne nye uttrykk for bedømmelse. Lærer Mæland var en mester i å fatte seg i korthet. I skussmålsboka mi ser jeg at det står: Bra, Meget bra, Snild og flink blant annet. Lærer Kloster brukte ofte: Som før eller Som forrige måned.

Lærer Øiestad var en annen lærer jeg husker godt. Vi hadde ham i sang og engelsk. I sangtimene tok han alltid fram fiolinen og akkompagnerte sangen vår, samtidig som han forsøkte å lære oss noter. Lærer Øiestad var Oxfordutdannet og lærte oss engelsk i sjuende klasse. Han var svært nøye med uttalen. Da en av guttene i klassen svarte «yess» på et spørsmål, sa Øiestad:

«Vett du ikkje at gjess e store hyns på Tasta?» Lærer Øiestad var en høyreist, staselig kar med lorgnetter. Han var frimurer og bidro til at jeg fikk ny dress til jul.

Frøken Sigrid Hoffmann var sanglærerinne og leder for Nylund skoles pikekor. Hun komponerte også, og det var hun som satte melodi til Nylund skoles fane-sang. Hun levde og åndet for sang og musikk, både i og utenfor skolen. Det hendte at vår gutteklasse hadde sangtime sammen med frøken Hoffmanns jenteklasse. Da skulle vi ha samsang med første- og andrestemmer etter noter. Umusikalsk som jeg var og er, var det ikke mye jeg kunne bidra med. Noter lærte jeg aldri, og jeg klarte ikke å spille munnspill eller andre instrumenter.

Lærer Gabriel Olsen hadde vi i historie. Han var en snill og godmodig lærer. Han var bekjennende kristen og en aktiv drivkraft i søndagsskolearbeidet. Han brukte mye av sin fritid i kristent arbeid for barn og unge.

Lærer Ommund Lunde må jeg også nevne. En allsidig lærer som vi hadde i sløyd. Tålmodig når vi elever bad om råd og alltid villig til å vise hvordan vi skulle oppnå best mulig resultat, enten det var skjærebrett, skammel eller treskrinet, som jeg har den dag i dag, men aldri klarte å få blankt. Lærer Ommund Olsen gikk seinere over i «hjelpeskolen». Han interesserte seg også for skole- og lokalhistorie.

Av andre lærere, som jeg ikke hadde sjøl, minnes jeg lærer Langeland, Berntsen, K.M. Birkevold, Anderson, Aabø, Mikkjel Borrevik, som var dirigent for skolekorpset, samt lærerinnene Margith og Ester Erichsen, Gjertrud Byre, Lie, Juell og Katharina Haugland.

Ellers husker jeg de mange vikarlærerne som stilte opp på kort varsel. Vikarlærerne hørte alle til de lærerne som ble utdannet på slutten av 1920-årene og som ikke ble fast ansatt, men bare fikk årsvikariat år etter år. De fikk visstnok ikke fast ansettelse før etter krigen. De

var flinke lærere, og mange av dem endte opp som skolebestyrere.

Abraham Tønnessen var skolebestyrer i min skoletid ved Nylund skole. Han holdt til på «kontoret» og var høy og slank og virket mild og snill, og han var det sikkert også. Men han hadde respekt med seg, og det å bli kalt inn på kontoret var noe alle som hadde dårlig samvittighet fryktet. Kontakt med skolebestyrerens kontor kunne vi også få når lærerne ba oss gå og hente nye blyanter eller en eske med penner. Det var skolebestyreren som var materialforvalter. Å hente penne-esker var ekstra gjevt. Øverst i esken lå en såkalt gullpenn, og den tilfalt alltid den som hentet pennene.

SKOLEDAGEN

Blekkhuset hadde lokk over og var plassert i pulten. På pulten var det også et stort lokk over et rom der vi oppbevarte bøkene i skoletimene. Skolepultene var rødbrune og plassert i fem rekker foran kateteret som var plassert på en forhøyning, nærmest et podie. På kateteret lå pekestokken som ble brukt når læreren skulle vise noe på kartet. Kartene hang på veggen bak kateteret, over tavlen, som var det mest brukte undervisningsmiddel. Det hvite krittet var uunnværlig, sammen med svampen som visket vekk tall og bokstaver.

Ikke alle lærere klarte å holde på oppmerksomheten, og det var alltid elever som snakket eller var urolige. Hvis de ikke roet seg etter en advarsel eller to, måtte lærerne gå til det skritt å sette dem i «skammekroken». Der måtte de stå til timen var slutt. En annen straffemetode var å sende elevene på gangen eller, hvis det var gutter, la dem sitte igjen i en jenteklasse. Det var toppen på skam.

Skolegården på Nylund var enorm. Det måtte den være om den skulle gi plass til over tusen elever som hadde friminutt på samme tid. Skolegården var på min tid dekket med singel, slitesterkt, men ikke særlig behagelig under lek. Det vanket mange skrubbsår selv om det var trangt om plassen og liten tumleplass. Når skoleklokka ringte inn, måtte elevene stille opp klassevis foran inngangstrappene. Ingen fikk marsjere inn før lærer eller lærerinne kom og hentet klassen sin.

Kontakten mellom skolen og hjemmene var dårlig i min oppvekst- Innskrivingsdagen og første skoledag var stort sett de eneste ganger foreldre og foresatte var på skolens område. Møter mellom lærere og foreldre kan jeg ikke minnes forekom. Heller ikke var det foreldrelag som arbeidet for elever eller skole. På Nylund skole var det lærerne som stilte seg i spissen for å skaffe penger til instrumenter til skolekorpsen og til ny fane.

Fester og sammenkomster for elevene kan jeg heller ikke huske, bortsett fra siste skoledag før jul. Da hadde lærerne laget fine fargelagte juletegninger på tavla og pyntet med et lite juletre på kateteret. Vi elever bidro med hvert vårt julelys på blekkhuslokket.

Siste skoledag før sommerferien skilte seg også ut. Da kledte vi oss i besteklærne og marsjerte i samlet flokk fra skolen til St. Johannes kirke.

Det var ikke noe som het leirskole den gang, og turer i skolens regi varte bare en dag. Båttur til sildefisaket var tradisjonelt. Da fikk alle elever fra fjerde klasse være med. Men det var ikke mye vi så til selve fisket.»

Hentet fra *Halvor Sivertsens* bok, *Oppvekstkår i Stavanger mellom to verdenskriger*. 1997

OKKUPASJONEN 1940-1945

9. april 1940 ble Norge okkupert av den tyske krigsmakten, og dermed var landet vårt dratt inn i den andre verdenskrigen. Allerede de første dagene ble Nylund skole, sammen med de fleste andre skoler, rekvirert av tyske soldater. Elevene fikk skolegangen avbrutt. Mange familier evakuerte nemlig fra byen, da det gikk rykter om bombing. Men etter noen uker var de fleste tilbake i byen igjen. I flere måneder etterpå måtte Nylund-elevene undervises på forskjellige steder i bydelen, både i forsamlingshus og i romslige private hjem. Men 22. januar 1941 ble skolen overlevert fra okkupantene til skolebestyrer Andreas T. Meling. Skolen ble så gjort klar til å ta imot elevene sine igjen. Foruten egne elever måtte Nylund også nå gi plass til elever fra Våland, Storhaug og Johannes skoler. Særlig ille var det for elevene på Storhaug skole som hadde fått sin skole ødelagt ved et flystyrt 11. april 1940. I krigsårene måtte også 8-9 klasser flytte over til Hetlandsmarken kapell på Midjord. For å gi et rimelig tilbud til alle elever, ble det undervist fra tidlig morgen og fram til klokka 18 om kvelden.

Våren 1942 kom det krav om at lærerne skulle melde seg inn i det nazistiske Norges Lærersamband. Det ble truet med at de som nektet ville bli sagt opp. Som de fleste lærere i landet forøvrig nektet også Nylund-lærerne å melde seg inn. De som klarest engasjerte seg mot dette direktivet, ble arrestert. Det gjaldt også sju av lærerne på Nylund. Disse ble sendt til Kirkenes for å jobbe med laste og lossearbeid ved havna der. Da nazimyndighetene forsto at de ikke greide å få kontroll over skolen, ble lærerne satt fri i november. Men for mange gikk det lang tid før de igjen kunne oppta lærergjerningen igjen.

De ekstraordinære forholdene under okkupasjonen førte til at endel foreldre følte at de burde engasjere seg mer for skolen. Allerede i 1940 ble det forsøkt å starte et foreldrelag, men det er først i 1946 det kan registreres noen særlig aktivitet. Året etter ble foreldrelaget formelt stiftet med formål å bidra til å skaffe diverse utstyr til skolen. I løpet av 1950-årene ble det også stiftet en mødreklubb som først og fremst var støttespillere for skolekorpset.

SKOLEKORPSET

Mye av identiteten til skolen er knyttet til skolekorpset. Slik var det helt fra starten våren 1926 og fram til i dag. Det er selvsagt først og fremst ved feiringen av 17. mai at skolekorpset er fortroppen til elevene i barnetoget. Da får alltid tidligere elever ved skolen og alle folk i bydelen klump i halsen. Men skolekorpset deltar også i folketoget, ved 1. maifeiringen og ved flere andre anledninger. Det har også vært vanlig at korpset drar på tur og gleder andre med sine feiende marsjer. Aktiviteten og rekrutteringen til korpset varierer over tid. Det har særlig vært utfordrende ved nedgang i elevtallet. Men i storhetsperiodene har skolekorpset markert seg ved høy musikalsk kvalitet og hevdet seg godt ved korpskonkurranser. Flinke dirigenter er selvsagt avgjørende for korpsets kvalitet og miljøet blant musikantene. Ikke minst er skolekorpset helt avhengig av et aktivt foreldreengasjement. Her har Nylund skole vært heldig. Gjennom mange år har ivrige foreldre tatt sin tårn i korpsarbeidet. Utallige dugnadstimer har lagt grunnlag for korpsets økonomi til uniformer, instrumenter og utflukter.

ETTERKRIGSTID

Okkupasjonsårene hadde vært preget av strenge restriksjoner, utrygghet og varemangel. Men de første etterkrigsårene var ikke enkle heller. Fortsatt var det mye som folk savnet, det var rasjonering av viktige varer, og bare de aller nødvendigste vareslag ble importert. Boligmangelen var fortsatt prekær, men det var lett å få arbeid og det var stor framtidsoptimisme. Dette førte også til at flere enn tidligere valgte å gifte seg og få barn. Som i mange andre land, fikk vi i Norge også en «babyboom» fra slutten av 1940-årene. Dermed skulle det igjen bli stor pågang for å få skoleplass på Nylund. Som i de første årene etter 1917, ble Nylund igjen den desidert største skolen i byen. Etter krigens slutt, i skoleåret 1945/46 hadde skolen 33 vanlige klasser og 12 hjelpeklasser. Siden Storhaug skole ikke ble gjenoppbygd og tatt i bruk før i 1949, måtte Nylund også ta inn elever fra den skolekretsen. Men selv etter at Storhaug skole var tatt i bruk igjen, var elevtallet ved Nylund i skoleåret 1952/53 steget til 1072 fordelt på 50 klasser. På denne tiden hadde også Storhaug skole 891 elever i 33 klasser. Barneantallet hadde altså nådd et nytt toppnivå i bydelen. Deretter sank elevtallet noe på begge skoler. I skoleåret 1960/61 var det 771 elever fordelt på 42 klasser på Nylund.

Fra 1958 ble det satt i gang forsøk med blandingsklasser, og i 1959 ble det tilbudt frivillig skolekjøkken for gutter. De som våget å melde seg på fikk boltre seg på skolekjøkkenet etter skoletid, fram til klokka fem. Senere fikk også alle gutter dette tilbudet i ordinær skoletid i sjette klasse.

For å sikre elevene god og næringsrik mat, ble det fra 1947 servert frokost ved Nylund skole, den såkalte «Oslo-frokosten». Dette tilbudet ble forholdsvis kortvarig. Levestandarden ble bedre for hvert år, og frokosttilbudet ble derfor avsluttet skoleåret i 1954.

Overlærer P. C. Pedersen forteller: «Om Nylund skole har et umoderne utseende, og vi nok kan være enige om at den på mange måter er upraktisk, er det ingen grunn til å underslå sannheten i at Nylund skole er en av byens best utstyrte skoler i dag. ... Vi har 30 klasserom, to gymnastikksaler, to sløydaler, tre håndarbeidsrom, sangsal, tegnesal, fysikkrom, eget geografium, moderne skolekjøkken og anledning til å vise film og lysbilder i tre rom. Vi har lesetue og bad, og i gymnastikkbygget er det lege- og tannlegerom og øvelsesrom for skolekorpsset.»

IDRETTSKOLEN

I 1950-årene fikk Nylund ry som selve «idrettskolen» i byen. Nylundelever vant hele fire fotballmesterskap, og de ble belønnet med flotte minnestatuetter. I tillegg gikk skolen seirende ut av mesterskapene i friidrett og svømming flere år på rad. Dessuten hevdet elevene seg svært bra i stafetter og i turneringer i volleyball, håndball og skøyter. Fete overskrifter som: «Nylund i teten», «Nylund best i byen» og «Nylund suveren vinner» var jevnlig å se i byens aviser. Femtiårene kan vi derfor gjerne kalle idrettens gullalder for Nylund skole. Senere kjente idrettsnavn som Kjell Schou Andreassen, Gustav Hult og brødrene Tore og Kjell Bjørnsen var blant de mange som gjorde ære på skolen sin. Mange av Nylundelevene engasjerte seg også i bydelens to idrettslag; Frisinn Sportsklubb og Idrettslaget Brodd. I tillegg til å gi skolen et godt rykte, var idrettsaktivitetene også en alternativ mestringsarena for elevene. Dette var særlig viktig for de elevene som kanskje slet i mer teoretiske fag. Gode idrettsprestasjoner ga gjerne vel så stor status som gode karakterer i andre fag.

William Ostermann forteller: «Tvillingparet Bjørnsen husker nok fotballfinalen i 1956 på SIF stadion.

Hornblåserne fra Nylund skolekorps stemmer i med feiende fanfarer hver gang målene triller inn mot Kvalaberg. Hele fem ganger. For en stemning, for en jubel! Jeg var ung gymnastikklærer og ser tilbake med stor glede på denne epoken i skolens historie.»

I 1949 overtok Peder C. Pedersen som skolestyrer. Som sine forgjengere fikk han en lang livsgjerning som skolestyrer i hele 19 år. I april 1968 blir Kaare Eltervaag styrer, eller rektor som det nå kalles. Eltervaag, selv født og oppvokst i Østre bydel, følte seg på hjemmebane på Nylund skole. Han sto som rektor i 16 år fram til nyåret 1984. På grunn av sviktende helse, ble han da avløst av William Ostermann, som hadde lang erfaring som lærer ved skolen.

HJELPESKOLEN

I 1937 startet Hjelpeskolen på Nylund. Den begynte med én klasse. Men i årenes løp økte dette tilbudet til å omfatte 15 hjelpeklasser, hvorav to spesialklasser. Denne delen av skolevirksomheten fikk navnet Stavanger Hjelpeskole og ble organisert som en egen institusjon. Lærer Ommund Lunde var styrer for hjelpeskolen. Fra 1960 ble hjelpeklassene inkludert som en del av tilbudet ved Nylund skole. Men to år senere ble spesialklassene skilt ut og lagt direkte under Staten med egen styrer. Disse klassene flyttet over til Auglend skole i 1963. I jubileumsåret 1987 hadde Nylund skole en liten spesialklasse for barn med atferdsvansker (1.-3. klasse). Klassestyrer var spesiallærer Knut Thime.

Senere har det blitt mer vanlig å forsøke å integrere alle barn i ordinære klasser. Da blir det gitt ekstra ressurser og tilbud til de av elevene som trenger det. Mange lærere dyktiggjør seg i spesialpedagogikk, men for alle lærere gjelder det å se «det hele mennesket» i hver enkelt elev.

«Hans gjerning er å omgå hele, levende barn, og ikke bare små hoder. Derfor krever lærerkallet av ham at han også selv skal møte fram som et helt og levende menneske, ikke bare som et større hode. Så enkelt, og så vanskelig er det å være lærer.»

Jens Bjørneboe, 1962

SKOLEMINNER FRA PERIODEN 1945-1975

For dem som husker tilbake fra skoletida i disse årene på Nylund skole, vil nok minnene variere etter hvilken erfaring de fikk i skolearbeidet. Noen var skoleflinke og greide seg bra i de fleste fag. Andre slet kanskje mer, og noen fikk vansker med adferd og oppførsel. Grunnene til dette kunne være mange og varierte. Her kunne både vanskelig hjemmemiljø, sosiale forhold, helse og læremiljøet på skolen spille inn. Fortellingene våre fra skoletida vil derfor være forskjellige. Men, som med gammeldags historiefortelling, er det gjerne det uvanlige som huskes best. De vanlige, gode skoledagene og den langsomme og jevne læringsprosessen husker vi ikke så mye av. Det er det vanskelige, det dramatiske og det humoristiske som har festet seg i minnet. Det vil også komme fram i de minneberetningene som tas med i dette skriftet.

LEIF AMUND HÅLAND FORTELLER:

«Vi ungene på Midjord avskydde alt hva Nylund sto for!»

«Jeg sier uten omsvøp at vi ungene på Midjord avskydde alt hva Nylund sto for. Men når vi passerer skolen i dag, er det med en slags underlig stolthet: - «Eg gjekk på skolen her, eg!» Mydlaen sa det slik en gang: «Hadde det ikkje vore for at leraren hadde blitt så

forbanna, hadde eg emigrert te Statene med ein gang!» Mydla»en hadde en onkel i Amerika, og hans store drøm var å reise over dit for å bli tømmermann. Men respekten for klasseforstanderen var for stor. Litt synd det der, for Mydla»en var skolens beste i kast med liten ball. Han kunne ha blitt mangemillionær som stjerne på baseballlaget Boston Redsox i stedet for hjelpemann på et bilverksted på Vaulen.

Det verste vi visste, og det gjaldt uten unntak blant ungene på Midjord, var regnetimene. De var så bort i skoddå bortkastede! Ja, ikke for det; all tid vi brukte på Nylund var bortkastet. Vi lærte jo ingenting der som vi kunne bruke i det virkelige livet. Men verst i så henseende var altså regnetimene. For hva var vitsen med å lære seg den minste gangetabellen? Det fantes jo regnemaskiner den gang også, og forresten hadde ingen av oss tenkt å begynne i butikk! Det var bare folk som jobbet i butikk som behøvde å kunne gangetabellen den gang.

Men år etter år maste læreren om dette med gangetabellen, og hver gang vi ikke kunne svare skikkelig for oss, måtte vi sitte igjen. Så, i rein desperasjon, lærte vi til slutt disse hersens reglene. Men da kom pitlameg læreren drassende med den store gangetabellen! Vi trodde vi skulle få fullstendig slag, vi ungene fra Midjord. «Han sko vore sjøden!» sa Aimeren.

Plutselig en dag begynte jeg å tenke selv. Det hadde jeg ikke gjort før. «Kossen kan 12 gange 12 ble 144? Koffor kan det ikkje liga godt ble 143 eller 145?» spurte jeg klasseforstanderen. Han så på meg, sukket tungt, og sa: «Å spørre om noe en går og undrer seg over, er nøkkelens til all lærdom. Men for de dumme gjelder ikke en gang den regelen!» sa klasseforstanderen. Og det hadde han jo rett i.

Klasseforstanderen var utrolig interessert i malerkunsten, og det fikk noen av oss ungene fra Midjord

lide for i tegnetimene. Den dag i dag kan jeg ikke engang tegne en firkant, og det kunne jeg heller ikke den gang. Læreren var også interessert i sangkunsten. Og syngte, ja, det kunne vi ungene fra Midjord. Det var bare den haken ved det at vi aldri sang i sangtimene! Vi hadde pusteøvelser i stedet. De skulle egentlig danne grunnlaget for den seinere sangen. Men vi klarte aldri å gjennomføre disse hersens pusteøvelsene. Dermed ble det aldri sang, for læreren hisset seg så voldsomt opp over vår manglende pusteteknikk – at plutselig, så var timen over. Hva skal vi med pusteteknikk når vi bare skal syngte «Gjøk og sisikk, trost og stær» på avslutningen før sommerferien?

I sløydtimene fikk jeg kjeft fordi jeg aldri klarte å få noe som helst i vadder. Hva er vitsen med at et skjærebrett er i vadder? Men sløydlæreren ga seg ikke, og til slutt var skjærebrettet så tynt at det ikke engang gjorde vondt da sløydlæreren i fullt sinne knekte det i hodet mitt. «Kan skjynna det må ver i vadder. Alt må vera i vadder. Koss sko det ellers ha gått, visst ikkje alt va i vadder?» ropte Mydla»en sint. Han orket ikke at folk mishandlet trefjølere.

Da vi gikk på Nylund skole, marsjerte vi ned til Strandkaaien hver gang det var stabelavløpning for et av Bergesen sine skip. Da fikk vi utdelt norske flagg og måtte rope høyt hurra for Sigval Bergesen d.y som hadde bygd hele byen vår.

Vi ungene på Midjord var ikke imponert over Byens Menn, selv om lærerne tydeligvis var det. Når det gjaldt Bergesen d.y, så var det naboene våre som bygde båtene hans, og fedrene våre som seilte dem. Nei, vi var slett ikke imponert over Bergesen d.y.

Vi var ikke imponert over lærerne våre heller. Gjennom sju lange år hentet vi tilstrekkelig mange nederlag på Nylund til å fylle et langt liv som yrkesaktiv. Vi har ofte tenkt siden: Hvorfor er det bare skoleflinke som

blir lærere? ... Det var ingen av ungene på Midjord som ble lærere. Så Nylund skole mistet oss for alltid, da vi gikk ut skoleporten som frie menn en vårdag i 1955.»

(Utdrag fra epistel skrevet til Nylund skoles
70 års jubileum i 1987)

BLANT MANGE MINNER

FYSSTE SKOLEDAGEN

«Eg låg på det katolska sykehuset då eg sko begynna i fysste klasse. Derfor kom eg ei uga for seint i gang. Eg huske ennå den dagen mor mi og meg kom opp te skolegården. Der sto klassen min oppstilte, de andre kjente kverandre allerede og va i godt humør. Då frøken kom for å henta oss inn, såg hu mor mi og meg. Så sa hu høgt: «Han va bleige, han der!» Det va litt av ein mottagelse! Heldigvis gjekk det bra, og eg slapp å ble kalte «Bleigen». Der sko ikkje merre te for å få et kallenavn.»

EIN KLASSEKAMERAT DØR

«Da en klassekamerat, Rolf, døde i andre klasse, ble det diskutert om vi kunne delta i begravelsen. Rolf bodde på Waisenhuset, og han hadde ikke mange pårørende. Heldigvis fikk vår klasseforstander, Solveig Bratland Knudsen, overtalt den skeptiske overlærer P. C. Pedersen, til å la oss få lov. Gravferden ble en trist, men tankevekkende opplevelse som gjorde et sterkt inntrykk på oss. Særlig var det vemodig at det var Rolf, barnehjemsgutten, som ble syk og døde.»

DOKUMENTFORFALSKNING

«Ein av de tålige og snille klassekameratene mine hadde forsove seg. Det hadde morå og, så hu skreiv i

meldebogå «Vi har dessverre forsovet oss, derfor kommer Svein til 2. time i dag.» På vei opp te skolen møtte Svein ein av de mer drevne skulkarane i ein parallellklasse. Han fekk lokka Svein te å forandra 2-talet i meldebogå te 4, for då kunne de to ta ein tur te byen og kopla av. Så gjorde de det. Men då Svein kom tebage te 4. time, såg leraren med ein gang at der va blitt gjort ein liden forandring i meldebogå. Han gjekk ner te øveleraren og bisla. Øveleraren kom opp i klassen med den kjokka, røda Norges lover onna armen. Med ei strenga mina bladde han opp loven som omhandla dokumentforfalskning. Hvis någen fant på å forandra et tal kunne det ver svert alvorligt. De kunne få sju års fengsel. Me syntes dette hørtes felt ut, men Svein stakkars, han va så bleige som snø og holdt på å tissa på seg. Det va så vidt at han greide å hviska: «Kan eg få gå i gården?» Fysst sprang han livredde ut, og så gjekk øveleraren høytideligt ner te kontoret sitt med Norges lover onna armen. Slik oppdrar man uskikkelige barn!»

GODE SAKER

«I skolegården på Nylund sto der ein kjempesvere, gråmalte trekasse med Røde Kors-merke på. Her leverte me brukte melkeflaskekapslar som kunne gjenvinnas te inntekt te den gode sagen. Kapslane sko skyllas reine før me heiv de inn i kassen. Det hadde visst ikkje adle forstått. Når solå hadde steikt någen timar mot den kassen, lokta der veldigt sure melk i heile skolegården. Men merkeligt nok brydde me oss ikkje serligt om det. Det va et vårtegn det, ligagodt som någe aent. Melke-kapslane va et av våre beskjedne bidrag te ein bedre verden. De andre va det obligatoriska medlemskapet i Dyrebeskyttelsen, for ei krona i året, pliktigt salg av Barnas Skimerke te innkjøp av ski te skolane i Rogaland og te slutt: obligatorisk salg av Maiblomsten før kver bidige 17. mai.»

SKIPSADOPSIJON

Ein aen snille ting va at skolen adopterte stavangerskip i utenriksfart. Det begynte allerede i mellomkrigstidå. Stavanger hadde mange bådar på de sju hav, og svært mange sjøfolk hadde vokst opp her i byen. Ikkje minst va der mange tidligare Nylundguttar. Klassen vår va med i adopsjonen av ein svere båt som gjekk i trampfart mydlå mange spennande land både i Asia, Afrika og Amerika. Me skreiv brev te de ensomme sjøfolkå. De blei så glade for det, og mange av de tok pennen fatt og skreiv levande om ka de gjor og kor de drog. I den tidå me hadde kontakt, fekk me blant aent brev fra ein matros, ein salonggutt, ein smørar og te og med ein kaptein. Te takk for at me va med på adopsjonen, sendte rederiet ein kasse abbelsiner te skolen, som me fekk dela te jul. Derfor va det mange av oss som ville dra te sjyss, når me blei frie fra skolen.»

SKOLESPARING

«Det va ein lange tradisjon, heilt fra Nylunds fysste år, at Stavanger Sparekasse hadde et tilbud om skolesparing. Me kom med de små kronene våres ein gang i måneden, og sparebanken velsigna oss med omslag te lærebøgene, timeplanar og sparebøsser. Det va naturligt at det va ein sparebank som sko oppdra oss te å vera nøysomme, sparsommelige og fornuftige samfunnsmedlemmer. Onna mottoet «Mange ører små, blir en stor å», og med et kjempesvert eiketre som merke, sko banken formidla gode dyder og vanar inn i de små håvene våres. For Sparekassen va någe merr enn ein bank, det va folkets bank, og det va byen sin egen oppsamlingsplass for det litla vanlige folk kunne avse te det lokala investeringsbehovet. Når Sparekassen fekk ørene våres, kunne banken gje lån te boligbygging og næringsutvikling i byen. Derfor va det ingen som snakke om reklame eller indoktrinering. Sparekassen va

folkeskolen sin bank, og lærarane va frivillige og lojale medarbeidarar.

Adle ungar i Stavanger fekk ei bankbok med ein liden startkapital heilt gratis av Sparekassen. Viss me va med på skolesparingå, fekk me Lykkesmeden, et blad som fortalte oss kor viktig det va å legga litt te sides med tanke på framtidå. Mange små lykkesmedar sko skaba et godt fellesskap, og me sko sjøl ver med og forvalta det me sparte gjønå vår egen sparebank. Men dette va før i tidå. Tidene forandre seg, og det gjør bankane og.»

TYGGI

Han Toffa har fått tyggi fra hu tante i Amerika, nå går an rundt og spørr: «E der någen som vil ha?» Adle som e venner får ei plada kver av Wrigleys Buble gum med smag av bringeber. Men me sko på skolen, me tygde mens me gjekk, snart satt me bag pulten og skreiv med penn og blekk. Leraren myste sure øve osser små, så brølte an plutselig: «Ka e det dokker tygge på?»

Ingen tårte svara, me sa kje et steinsens kvekk, for leraren va jo kjende te å vera Nylunds skrekk. Han kom nerigjønå rekkå med nyglaknippe og stokk og stanste foran Toffaen, ein bleige liden pjokk. «Gab opp din little fysakk, ellers får du på din stomp!» og tongå te Toffaen viste ein røe tyggiklomp. «Ta og stapp det svineriet ner i bokselommå di, så får mor di någe å streva me i ei jysla lange tid.»

Dette gjentog seg for adle som hadde fått et tyggi kver, bare de slapp onna så hadde svelld det ner, Leraren kjefta og gabte, snuslippå dingla og slang, pegestokken lynte, nyglaknippet sang,

men straffå varierte, ingen sko kjeda seg,
me trilta tyggi på golvet te det blei svart som beg.
Då måtte det inn i moen igjen te lerarens store behag,
då smagte det någe aent enn friske bringebærsmag.

Men glade va me adle då klokkå ringde ud,
då brølte me te leraren; « Din gamle sure stud!»
Det sko me aldri ha gjort, for øverleraren kom,
og han tog den siste pakken av Wrigleys Bubblegum.
Toffa blei med på kontoret for te avgje forklaringå si,
for ikke va an nådige gamle øvelerar Lie.
Men Toffa va kje praten, det einaste an sa:
«Eg fekk bare någe tyggi fra hu tante i Amerika.»

Gunnar Roalkvam

SKYLKA SKOLEN

I dag skylke Toffaen skolen,
og ingen vett kor han e.
Men han sidde nere på kaien,
og inne i seg har han fred,
han sidde der og fylle med.

Han ser ryfylkeskjøtter lasta med sand,
og bådar som komme fra fremmande land.
Der e vinsjar som skringe, der e bråg og sjau,
grisar som grynte, der e hest og sau,
på kaien e der møje å se.

I dag nyde Toffaen livet,
i dag e han frie mann.
For nå e han kvitte alt maset
itte ting som han ikkje kan
i regning, historie og sang.

På ein kaffisekk nere med Tollbuå nå,
onna solå og måger på himmelen blå,
ser'an bådar som laste og seile av sted,
i tankane sine fylle Toffaen med
øve havet te heilt andre land.

I dag syns han Toffa han lere
merr enn på skolen ett år.
For e det ikkje møje bedre
å ver der som ting foregår,
nere på kaien om våren?

Mydlå hauar av sekkar, kassar og stablar,
mydlå pallar og røyr og oppkveilte kablar,
streve arbeidsfolk te seine kveld,
Toffaen e hos de og spørr de: Fortell!
e det kjekt å tjena seg pengar?

I dag e han Toffa så fjåge,
tankane fere så vidt,
de bler ikkje hemma av någe
kateter og bøger og kritt,
nei, i dag har han hatt det fritt.

Ja, dagen e gode, så tidå går fort,
han oppleve møje og hans syns det e stort.
Men trøtte av alt han har sitt og lert,
må han vel potla seg hjem ittekvert.
Å skylka skolen e gysla stritt!

Gunnar Roalkvam

GODE Plass

I 1960-årene flyttet mange barnefamilier fra vår bydel og bosatte seg i nye boligområder som hovedsakelig ble bygd ut av Stavanger Boligbyggelag og selvbyggere. Bekkefaret, Saxemarka, Tjensvollskrånningen og Årrestadstykket var utbyggingsområder med en forholdsvis ung befolkning. I Østre bydel begynte en gradvis «forgubbing» med et større innslag av eldre. Barnetallet gikk ned. De store barnekullene fra slutten av 1940- og 1950-årene, ble avløst av betydelig færre barn som banket på skoleporten etter 1970.

Dessuten forsvant flere arbeidsplasser fra bydelen. I strøket fra Strømsteinen til Lervig, som i sin tid var landets mest konsentrerte industriområde, ble det ene fabrikket etter den andre lagt ned. Store produksjonslokaler ble stående tomme eller bare brukt som lager.

En konsekvens av denne utviklingen var at den gamle Johannes skole ble lagt ned i 1970. I de andre skolene ble flere rom stående tomme. Dette førte til at Nylund skole fikk nye gjester. Det startet med at den nye Stavanger offentlige Lærerskole fikk plass på Nylund fra 1961. Lærerstudentene holdt til her i en tiårs periode fram til 1972. Egentlig var dette en grei løsning. De nye lærerspirene fikk nærkontakt med den skolevirkelighet som de snart skulle ut i.

Da lærerskolen fikk sitt nybygg på Ullandhaug, rykket den amerikanske skolen inn på Nylund. Oljevirkosomheten i Nordsjøen hadde ført til at en rekke amerikanske selskaper etablerte seg i Stavanger. Mange amerikanere kom med sine familier for å jobbe både offshore og på baseområder og selskapskontorer på land. Men det store flertallet skulle bare være her midlertidig noen år. Dermed ble det behov for et engelskspråklig skoletilbud. Også den amerikanske skolen fikk ti år på Nylund, fram til 1982. Da ble den nye Interna-

tional School of Stavanger bygd på Revheim. Selv om de da fikk det flotteste og mest velutstyrte skolebygget i byen, hadde de ansatte lenge et nostalgisk forhold til årene på Nylund. Dette hadde jo vært en pionertid med nye entusiastiske lærere som skulle finne sin plass i en gammel veletablert skole. Antakelig var de litt skeptisk til «the big Monster coming up from the Fjord». Akkurat som de innfødte, fant også amerikanerne ut at Nylund skole raget høyt og var godt synlig fra fjorden. Men de fant seg fort til rette, og de trivdes på Nylund.

Så var det Steinerskolen sin tur. Dette skoletilbudet, med sin alternative pedagogikk, hadde ikke eget lokale fra starten. Da var det kjærkomment å få leie rom på Nylund. På samme måte som de to foregående leieboerne, ble Steinerskolen her fram til de fikk sitt eget skolebygg på Kristianslyst i 1990.

TRUSSEL OM NEDLEGGING

I 1987 rommet Nylund skole 260 elever med et klassegjennomsnitt på noen og tjue. Personalstaben talte 22 lærere, rektor, undervisningsinspektør, kontorfullmektig og vaktmester. Dessuten hadde skolen åtte rengjøringsassistenter. Men hos skolebyråkratene og politikerne kom det illevarslende signaler og trusler om nedleggelse av minst en skole i Storhaug bydel. Storhaug skole ble utsatt for tre alvorlige trusler om nedleggelse, det siste i 1988, da var også Nylund i faresonen. Lokalpolitikere og folk i kommuneadministrasjonen hadde tydeligvis liten kunnskap om demografi, læren om befolkningens utvikling og sammensetning. Selv om det da var forholdsvis få barnefamilier i bydelen, var det jo bare et tidsspørsmål før de eldre beboerne gikk bort, og gamle hus igjen ble fylt opp av unge barnefamilier igjen.

Overlærer P. C. Pedersen viste større innsikt da han allerede i 1960 uttalte i et avisintervju: «Det bor for-

holdsvis mange eldre i østre bydel nå. Men etter hvert blir leilighetene deres overtatt av den yngre generasjon, og da auker nok elevtallet ved skolen igjen. Hvis de nye skolegrensene, som er blitt vedtatt, var blitt gjort effektive, ville nok elevtallet vært enda større.» Pedersen ønsket ikke å utdype det siste, men journalisten tok poenget: «Vi synes å spore at det er et visst sosialt snobberi med i bildet. Nå som før: Nylund skole er ikke fin nok for mange.» Dette kan nok mange skrive under på. I enkelte miljøer i bydelen ble det oppfattet som finere å gå på Storhaug skole som blant annet rekrutterte barn fra mer velstående boligstrøk.»

Selv om det har vært mange diskusjoner om skolegrensene, skulle det vise seg at Pedersen fikk rett. Det ville komme en foryngelse i bydelen. Ettetiden har vist at denne omstillingen gikk raskt. Snart ble eldre hus rehabilitert og modernisert av unge par som også fikk tid til å produsere barn. Dessuten var det allerede en klar tendens at svært mange unge innvandrere og flyktninger kom til bydelen. En trengte ikke å være spåmann for å anta at barnetallet snart ville bli stort nok til å bevise at skolene hadde livets rett.

Likevel diskuterte lokalpolitikerne spørsmålet om å nedlegge skoler. Stavanger formannskap vedtok i 1985 at skolene i Storhaug bydel inntil videre skulle bestå, men det ble fortsatt vurdert nedleggelse. Selv skolesjefen mente i 1988 at minst en skole burde legges ned. Det administrative fagutvalget for skole i Stavanger kommune tilrådte at både Storhaug og Nylund skoler skulle legges ned. I den påfølgende diskusjon kom det

fram at det fortsatt var Storhaug skole som lå mest i faresonen. Det var hovedsakelig økonomiske argumenter som lå til grunn for forslaget. Det skulle spares penger. St. Svithun skole kunne bli en kombinert barne- og ungdomsskole. Var ikke dette tilstrekkelig, ble det påstått at det ble billigere å bygge ny skole i Ramsvig.

Selvsagt protesterte foreldrene og lærerne, og etter en tid tok de lokale myndighetene «te vedet». I stedet for nedleggelse ble det nå vedtatt ny satsing og rehabilitering av alle skolene i tur og orden. En medvirkende årsak til at politikerne vegret seg mot å fatte beslutning om nedlegging av en eller to skoler, var nye planer om forsøk med utvidet bydelsforvaltning. I 1988 ble det vedtatt at Jåtten og Storhaug bydeler skulle være med i et lokalt toårig forsøksprosjekt. Dermed ville det bli behov nye lokale institusjoner som måtte få sine tilholdssteder. Rektor William Ostermann øynet et håp i 1987: «På sikt blir det kanskje plass på Nylund både til barnehage, førskole, fritidshjem, helsesenter og sosialkontor.» Nylund skole fikk sin fritidsklubb i den gamle vaktmesterboligen, men ellers ble andre lokaler valgt til bydelsadministrasjon, helsesenter og sosialkontor. Det var stor enighet i bydelen at erfaringene fra forsøksperioden var vellykket. Forsøket hadde stimulert til økt folkelig engasjement i bydelen. Dette inspirerte til at desentralisert bydelsforvaltning kunne bli en varig modell for Stavanger. Et knapt flertall i Stavanger bystyre ville det likevel annerledes. Men planene om nedlegging av skoler var skrinlagt.

SKOLENS INNHOLD ENDRES

«Det hjelper korkje med timeplanar eller instruksar eller nokon ting; det som

Arne Garborg i en artikkel fra 1870-årene

Gjennom de siste hundre år har det vært flere skolereformer. Disse har avspeilet nytt syn og ny kunnskap om faglig innhold, organisering og verdiforankring. Da den niårige skolen ble innført fra 1969 ble betegnelsen folkeskole endret til barneskole. Mens elevene tidligere måtte velge mellom arbeid, framhaldsskole eller real-skole, fikk de nå to ekstra obligatoriske år. Da seksåringene fikk begynne på skolen fra 1997, ble det ti skole-trinn som måtte gjennomgås. Fra 1994 var det i tillegg innført obligatorisk videregående skoletilbud for alle.

I 1987 ble den såkalte Mønsterplanen tatt i bruk. I den nye skolefilosofien ble det lagt mer vekt på trygghet, trivsel og tilhørighet i skolehverdagen. Rektor Willian Ostermann uttrykte det slik: «Heldigvis tas det nå mye mer hensyn til omsorg i undervisningen. Menneskeverd er blitt et nøkkelord. Elevene læres opp til å ta ansvar for sine handlinger, uten at det går ut over disiplinen. Det er bra både for lærer og elev. Jeg ønsker at Nylund skal være en hjertevarm skole som elevene får et forhold til og som gjør dem bevisst i det de gjør.»

Rektor Ostermann forteller videre i 1987: «Både fagtilbud og undervisning har endret karakter i løpet av hundre år. Det heter ikke lenger geografi, historie, religion, skriving osv. Nå bruker vi ord som kristendom, musikk, heimstads-lære og forming, mens regning er blitt matematikk fra første klasse av. Engelsk får elevene lære fra 4. klasse, og i 3. klasse er det obligatorisk svømmeopplæring. Vi har fått fem dagers uke. Skoledagen starter klokken 8 om morgenen. Pausen midt på dagen er utvidet. Til den medbragte skolenista

får barna nå kjøpt melk. Nylund skole har sine første til tredje klasser i annen etasje, mens de øverste klassetrinnene holder til i tredje etasje. Hver av disse etasjene har mediatek og egne rom for støtteundervisning. Den første datamaskinen er forlenget kommet til skolen, og flere vil følge. Kanskje kan undervisning i data allerede begynne i løpet av neste skoleår. Gymnastikkbygget skal endelig få sine nye dusjrom og garderober.»

REHABILITERING

Nylund skole begynte å dra på årene, og bygget var utvendig preget av vær og vind og tidens tann. Innvendig var ikke slitasjen mindre, og romløsningene ble mindre hensiktsmessige i forhold til nye skolereformer og moderne pedagogiske tanker. I 1980-årene ble vinduer skiftet ut og gymnastikkbygget fikk et påbygg. Garderobeforholdene ble forbedret og dusjer ble installert. Den nye rektor fra 1991, Rune Knutsen, måtte ta fatt i en tid der mye var uvisst om skolens videre utvikling. Han fikk en forholdsvis kort tid ved skolen, og han valgte heller å tiltre som rektor på den helt nye Lassa skole. Han ble i 1997 avløst av Nylunds første kvinnelige rektor, Frøydis Anthonsen, som allerede hadde flere år bak seg som lærer ved skolen.

I 1997 tok aktive foreldre initiativ til en kraftig forbedring av forholdene i den grå og kjedelige skolegården, inklusive den gamle skolehagen som i alle år bare hatt vært til pynt. Tidligere fikk elevene bare lov til å bevege seg inn på plenen der ved skoleslutt, når det skulle bli tatt klassebilder. Dette foreldreinitiativet hadde også sammenheng med at 6-åringene skulle begynne på skolen. Dermed økte elevantallet ytterligere til 400, nesten en fordobling i forhold til ti år tidligere. Foreldrene deltok ivrig i dugnad, og det ble anlagt ballbinge og andre tiltak for å legge til rette for lek i friminuttene.

Dataalderen hadde også gjort sitt inntog i skolen, men økonomien ga ikke rom for de store investeringene. Dermed måtte rektor Frøydis Anthonsen få med seg noen av medarbeiderne for å tigge brukte datamaskiner fra næringslivet. Det var likevel ikke bare økonomien som satte grenser, også skolens tekniske anlegg streiket.

Fra 2003 ble det satt i gang en omfattende teknisk oppgradering av det elektriske anlegget. Det ble tilrettelagt for elektronisk databehandling, og ganske raskt ble Nylund anerkjent som en innovativ skole i data. Skolen ble utnevnt til medlem i European Network of Innovative Schools.

Rehabiliteringen førte også til at toalettforholdene ble forbedret og et nytt ventilasjonsanlegg ble installert. Det ble bygd nytt musikkrom og en aula i gymnastikkbygget. Dessuten gikk en gammel drøm i oppfyllelse, nemlig sammenkopling mellom hovedbygget og gymnastikksalen gjennom en innebygget bro. Skolen fikk heisanlegg og tilrettelegging for funksjonshemmede. Den gamle, grå kolossen var også blitt gulmalt, så i det hele tatt gjennomgikk Nylund i disse årene en fantastisk forvandling.

Mens rehabiliteringen av skolen pågikk, måtte undervisningen legges til andre lokaler. På samme måte som under de første krigsårene, ble elever og lærere spredt over hele bydelen. Denne gangen flyttet de til gamle Johannes skole, Arbeidsskolen for gutter («Abba»), Døveskolen, gamle Hetland prestegård og klokkegården på Kyvikmarka. På denne tiden var det rundt 370 elever ved Nylund.

NASJONAL DEMONSTRASJONSSKOLE

«Tiden den går, selv en skole vil eldes.
Viktigst er dog den fornyer seg selv.
Innholdet i den forvandles med tiden,
tiden, den krever fornyelsens ånd.
Er denne ånden i skolen til stede
frykter vi ikke for fremtidens dom.»

Utdrag fra prolog ved 50-års jubileet i 1967.
Forfattet av *P.C. Pedersen*.

Den teknologiske utviklingen påvirket samfunnsforholdene, men også holdninger, forventninger og pedagogiske metoder endret seg. I 1997 vedtok Stortinget at det skulle gis skoletilbud fra 6-års alderen. Dette var en av årsakene til at også Skolefritidsordningen ble innført i 1990-årene. Dette skulle være et aktiviserende tilbud etter skoletid til de yngste elevene 1-3 klasse.

En ny reform førte til økt selvstyre ved skolene og til mer aktiv innvolvering av foreldre. Disse fikk også representasjon i de nye driftsstyrene som ble innført i 2001. Aktivt foreldreengasjement hadde også ført til at Nylund skole i en årrekke hadde tilbud om nynorsk som opplæringspråk. Nynorskklassene ble et innslag ved skolen i 1990-årene, men deretter avtok interessen.

Fra 2006 trådte Kunnskapsløftet, den siste store reform, i kraft. Den omfattet hele grunnopplæringen, og den førte til nye endringer av skolens innhold, organisasjon og struktur. Nå ble det blant annet lagt større vekt på de faglige målene i undervisningen

Kanskje noe av det mest interessante var likevel lokalt forsøksarbeid på de enkelte skolene. Modige skoleledere og entusiastiske lærere kunne virkelig utforske nye veier både innen pedagogikk og skoleor-

ganisasjon. Hvem skulle trodd at gamle, trauste Nylund skole skulle gå foran og bli ledende både innen bruk av digitale undervisningsmetoder, lese- og skriveopplæring, matematikk og engelskundervisning? Nylund skole skulle til og med få status som demonstrasjonsskole, og de gode erfaringene fra forsøksarbeidet ved skolen ble opphavet til «Nylundmodellen» som fikk nasjonal betydning.

Det startet i 2000 ved at det ble gjennomført en brukerundersøkelse ved skolene i Stavanger. Her kom Nylund godt ut, men mange foreldre var bekymret for hvordan moderne, digitale undervisningsmidler kunne fungere i et gammeldags skolebygg. Mange etterlyste også bedre tilpasset opplæring etter den enkelte elevs spesielle behov. Det økte innslaget av elever med utenlandsk bakgrunn stimulerte også til nytenkning.

Rektor Frøydis Anthonsen og undervisningsinspektør Grete W. Pedersen hadde fått kjennskap til at skoler i New Zealand og Australia hadde innført ny metodikk i undervisningen med gode erfaringer. På samme måte som Nylund var noen av disse eldre skoler med gammeldags rominndeling, og de var heller ikke konstruert og innredet etter moderne pedagogiske prinsipper. Likevel maktet de ved nytenkning i pedagogisk metodikk og mer bevisst bruk av digitale hjelpemidler å oppnå svært gode resultater i undervisningen. Den australske pedagogiske modellen, «Early Years Literacy Program», hadde vist seg å være svært vellykket.

En søknad om økonomisk støtte fra kommunen til en studietur til skolene på den andre siden av kloden, førte ikke fram. Da bestemte rektor, inspektør og data-læreren ved skolen å bekoste reisen selv. De meldte seg på en studiereise som Svenska Skolelederförbundet arrangerte. Turen var på alle måter svært inspirerende, og det ble opprettet varige forbindelser med skoler i Australia og New Zealand. Læremidler ble kjøpt inn,

og de tre entusiastene kom hjem med helt nye ideer som umiddelbart ble satt ut i livet.

Allerede høsten 2002 ble den nye pedagogiske metodikken tatt i bruk i norskundervisningen for første- og andreklassingene. Hovedtanken var å legge til rette for mer individuell tilnærming i undervisningen. Læreren skulle bedre nå den enkelte elev. Dette ble oppnådd gjennom såkalt stasjonsundervisning. I stedet for vanlig klasseundervisning, ble klasserommet organisert med flere stasjoner. Etter en felles introduksjon i timen, arbeidet små grupper av elever sammen for å tilegne seg kunnskap og løse oppgaver ved hver stasjon. I løpet av skoletimen var alle innom alle stasjonene, også lærerstasjonen. Her kunne læreren gi hver enkelt elev individuell veiledning og oppfølging. Den nye undervisningsmodellen egnet seg også særdeles godt for elevene med utenlandsk bakgrunn. I flere år har mellom 20 og 30 prosent av elevene vært i denne kategorien.

I tillegg til stasjonsundervisningen i klasserommet, består programmet i ytterligere tre deler, nemlig kompetanseheving for lærerne, foreldremedvirkning og oppfølging av elever med spesielle behov. Erfaringene viste snart at dette bevisstgjorde mange foreldre i forhold til barnas skolegang. Det ble forventet at også foreldrene tok sin del av ansvaret for å motivere og veilede hjemme. Dessuten viste denne metodikken at skolen mye tidligere enn før kunne fange opp de elevene som hadde behov for noe ekstra veiledning og hjelp.

Spesialpedagogen ved skolen bidro til kompetanseheving blant lærerne, slik at de kunne mestre kunsten å følge opp elever som trengte ekstra støtte. Dessuten innledet skolen et fast samarbeid med lesesenteret ved Universitetet i Stavanger. Nylundmodellen for lese- og skriveopplæring ble videreutviklet til også å omfatte matematikkundervisningen. Dette skjedde også i samarbeid med Universitetet i Stavanger.

Matematikklærer Sigve Tjomsland forteller:

«Klasserommene på Nylund skole er omformet slik at de egner seg til stasjonsundervisning. ... Vi kan for eksempel ha en lærerstasjon, en oppgavestasjon, en problemløsningsstasjon og en digital stasjon. Det er bare på lærerstasjonen elevene arbeider sammen med læreren. På de andre stasjonene arbeider elevgruppa på tre til fem elever selvstendig og hjelper hverandre. Det er fire-fem datamaskiner i hvert rom, pultene er byttet ut med arbeidsbord, og veggtavla er byttet ut med en lavere, flyttbar tavle. Elevene sitter på gulvet foran denne tavla når de arbeider sammen med læreren, oftest i små grupper. Nødvendig materiell er fordelt på klasserommene, slik at det er nok til en gruppe om gangen. ... Systematisk stasjonsundervisning gjør det enklere å drive variert, praktisk og problemløsende undervisning. Elevene får også sette ord på og diskutere matematikk på en helt annen måte enn i tradisjonell klasseromsundervisning.»

NYLUNDMODELLEN

«Det sies at det tar ti år å endre en skole. Vi er et bevis på at du kan forbedre elevenes resultater mye på tre-fire år, hvis du jobber systematisk. Men du må ha et godt opplegg i bunnen og involvere personalet skikkelig. Lærerne våre jobber helt annerledes i dag enn bare for noen få år siden. Likevel har ingen sluttet. Det er fullt mulig å ta folk på alvor og samtidig være en tydelig leder.»

Rektor *Frøydis Anthonsen*, 2008

Erfaringene fra de nye undervisningsmetodene ved Nylund skole viste seg snart å være svært gode. Som eksempel kan nevnes at i 2001 var det åtte prosent av elevene som nådde høyeste nivå på lesetestene. Alle-

rede i 2007 var andelen steget til rundt 50 prosent. Resultatmessig kom skolen godt ut. På nasjonale prøver ble det registrert at skolen lå langt over landsgjennomsnittet både i lesing, regning og engelsk. I engelskfaget markerte Nylund seg blant de beste skolene i landet. Her hadde skolen tatt i bruk små temahefter beregnet på engelsktalende elever. Disse var brukt med gode resultater i Australia og New Zealand. De små tiltalende heftene virket ikke så uoverkommelige som store lærebøker. Elevene fikk dermed raskere en mest-ringsfølelse ved å tilegne seg en avgrenset mengde ny kunnskap steg for steg.

Erfaringene med elevmedvirkning og foreldreen-gasjement var også gode på Nylund. Elevene selv ga skolen toppkarakter når det gjaldt elevmedvirkning og faglige tilbakemeldinger fra lærerne.

I perioden 2004-2006 ble Nylund utpekt til å være demonstrasjonsskole innen tilpasset opplæring og skoleledelse. Ryktene om de vellykkede erfaringene gikk fort, og i perioden som demonstrasjonsskole måtte Nylund betjene en rekke besøk fra skoler fra hele landet. Da skoler i Groruddalen i Oslo hadde tatt Nylundmodellen i bruk, viste resultatene snart at de hevdet seg bedre enn mange skoler i Bærum. Dermed ble Bærum kommune også svært ivrig i kopiere denne metodikken, og slik har Nylundmodellen spredt seg til stadig flere skoler. I 2013 inviterte Nylund skole til et nasjonalt seminar, «Learning to read and reading to learn», med særlig fokus på stasjonsundervisning i engelsk.

Fortsatt kommer det delegasjoner til Nylund for å hente inspirasjon og lærdom fra pionerskolen. Også skolepolitikerne har oppdaget Nylundmodellen. I Stortingsmelding nr. 31 (2007-2008) «Kvalitet i skolen» ble Nylund skole nærmere presentert og trukket fram som et godt eksempel på en vellykket omlegging av undervisningsmetodene.

Fra 2010 er alle skoler pålagt å tilby organisert leksehjelp, og mange ønsker at skoledagen skal forlenges, slik at alt skolearbeid skal foregå på skolen, og at elevene skal være fri for hjemmelekser. Et særdeles vellykket tiltak på Nylund er det betjente Læringsssenteret som inkluderer skolens bibliotek. Her læres elevene opp til å tilegne seg kunnskap på egen hånd og til å ta medansvar på skolen.

I 2016 disputerte Rebecca Anne Charboneau til doktorgraden ved universitetet i Stavanger. Temaet hennes var «Tilnærminger til leseundervisning i engelskfaget i norske barneskoler.» I undersøkelsen hadde hun blant annet sett på erfaringene med det australske «Early Years Literacy Program» som Nylundmodellen bygger på. Hennes konklusjon var at det var viktig at lærerne hadde fokus på lesestrategier og tilpasning til elevenes nivå og samhandling. Det er nettopp dette lærerne på Nylund skole har vært flinke til.

SLUTTORD

I jubileumsåret har Nylund skole 555 elever, fire paralleller og hele 87 førsteklasinger! Stavangerpolitikkerne, som tidligere ville legge ned skoler i bydelen, har nå fattet vedtak om å bygge en ny barneskole i Lervig. Men mens vi venter på den, må Nylund ta i

bruk en del av det nye klubbhuset til Brodd på Midjord. I denne «filialen» vil fjerdeklassingene få plass fra høsten 2017. Den midlertidige løsningen vil gi plass til fire grupperom, møterom og arbeidsplasser for åtte lærere. Dette må likevel karakteriseres som en kortsiktig nødløsning. Det er viktig at alle elevene får være en inkludert del av skolen sin. Derfor påligger det politikerne et stort ansvar for å få fortgang i prosessen fram til et nytt, varig skoletilbud i bydelen.

Likevel er det så mange som har det verre, og som vi alle vet, har Nylund skole et vidt utsyn fra sin høyde på Storhaug. Ja, elevene og lærerne ser faktisk langt ut i verden. I mange år har elevene deltatt i flere solidaritetstiltak for å hjelpe de som ikke er så heldige som oss i Storhaug bydel. Et slikt godt prosjekt er de årlige adventsbidragene til Sennepsfrøskolen i Antsirabé, Stavangers vennsby på Madagaskar.

Sennepsfrøskolen er et tilbud til de aller fattigste barna i Antsirabé. Elevene på Nylund tar med hver sin fyrstikkeske som blir pakket inn og hengt opp på adventskalenderen i klassen. I fyrstikkeskene har elevene og familiene deres puttet oppi et pengebidrag etter evne. Hver dag får elevene glede av å pakke opp en gave, - ikke til seg selv, men til sine små venner på Madagaskar.

NÅR SKOLEN BLER ET EPLETRE

Ein skole bler ein skole vil nok mange sei,
når skolen bler ein bygning med vann, kloakk og veg,
med fira sterke veggjar mot vindane som blåse,
og vinduer og dører som vaktmesteren låse,
med et tak som e tett øve alt dette her,
som verne oss mot reggen og aent styggaver.

Se, det e skolebygget, verken mindre eller mer:
med plankar, betong og maling, reisverk og sperr.

Men når elevar og lærarar så ska strømmma inn,
e det at skolebygget får visa styrken sin.
Styrken te et skolebygg e av mystisk karakter:
den forene egenskaper fra hus og epletrær.

Det fystssta som me gjør, e å sprenga gulvet sundt,
sånn at adle finne rydder, dypt eller grunt,
i et samfunn foredla av generasjonars slit,
som gjer oss et grunnlag te å skapa vår tid.

Det nesta bler å bretta adle veggjar samen,
sånn at me får vidsyn langt ut over eksamen.
Me komme i kontakt med arbeid og kultur
og kjenne livets pulsslslag overalt i vår natur.

Når dette e blitt gjort, så ramle taget ner,
og himmelen vise seg for adle og einkver.
Det gjer oss dype tanker og større perspektiv
på alt det me ska lera om menneskenes liv.

Et skolebygg som dette, som lar seg riva ner,
uten å ble ødelagt, - det ønske me oss her.
Det e når bygget ikkje merkes, men ligavel kan gje,
det praktiska me trenge, at skolen vår bler te.

Då bler skolen et frodigt epletre,
med rydder i jordå,
med greiner mot solå,
og med frukt kvert bidige år!

Gunnar Roalkvam

Kilder:

Erling Jensens nettsted: erlingjensen.net

Nylund skoles arkiv, A-0072. Stavanger Byarkiv

Nylund skole 50 år. Stavanger 1967

Nylund skole 70 år. Stavanger 1987.

Roalkvam, G, Johnsen J.G og Torkelsen P.I: Fra Bethania til Texas. Oslo 1997

Roalkvam, Gunnar: Dikt i utvalg. Stavanger 2008

Sivertsen, Halvor: Oppvekstkår i Stavanger mellom to verdenskriger. Stavanger 1997

Skolehistorisk årbok for Rogaland 2016, Lærarutdanning i Rogaland, Stavanger 2016

Stavanger Bys historie bind 2, 3 og 4, Stavanger 2010.

Stavanger Aftenblad 24.02 og 25.02 1988

Storhaug skole 90 år, 1902-1992. Stavanger 1992

Stortingsmelding nr. 31 (2007-2008) Kvalitet i skolen. Oslo 2008

St. Svithuns skole 1918-1948. Stavanger 1948

Utdanning nr. 1 2008, Oslo 2008